

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра міжнародних економічних відносин та логістики

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор
ННІ «Каразінський інститут
міжнародних відносин
та туристичного бізнесу»
Микола ГИКАРЕВСЬКИЙ

«27» серпня 2026 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОСНОВИ ПОЛІТИЧНОЇ ГЕОГРАФІЇ

рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

галузь знань: **С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини**

спеціальність: **С1 «Економіка та міжнародні економічні відносини (за спеціалізаціями)»**

спеціалізація: **С1.01 «Економіка»**

спеціалізація: **С1.02 «Міжнародні економічні відносини»**

освітня програма: **Міжнародне підприємництво**

освітня програма: **Міжнародні економічні відносини**

вид дисципліни: **за вибором**

факультет: **ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»**

2026/2027 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»

«27» серпня 2026 року, протокол № 1

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

Ханова Олена В'ячеславівна,

к.геогр.н., доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин та логістики

Програму схвалено на засіданні кафедри міжнародних економічних відносин та логістики

Протокол № 1 від 26.08.2026 року

Завідувач кафедри міжнародних економічних відносин та логістики

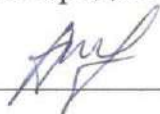
 Анна ЗАЙЦЕВА

Програму погоджено з гарантами освітньо-професійних програм за спеціальністю С1 «Економіка та міжнародні економічні відносини (за спеціалізаціями)», спеціалізація: С1.01 «Економіка», спеціалізація: С1.02 Міжнародні економічні відносини

Гарант освітньо-професійної програми «Міжнародні економічні відносини» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти

 Олена ХАНОВА

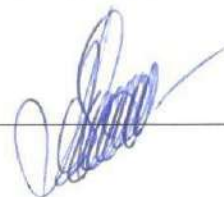
Гарант освітньо-професійної програми «Міжнародне підприємництво» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти

 Аліна ШОЛОМ

Програму погоджено науково-методичною комісією ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»,

Протокол № 1 від «27» серпня 2026 року

Голова науково-методичної комісії ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»

 Ганна ПАНАСЕНКО

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Основи політичної географії» складена відповідно до освітньо-професійних програм «Міжнародне підприємництво» та «Міжнародні економічні відносини» підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю С1 «Економіка та міжнародні економічні відносини (за спеціалізаціями)», спеціалізаціями С1.01 «Економіка» та С1.02 «Міжнародні економічні відносини».

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни «Основи політичної географії» є формування у здобувачів освіти цілісного просторового бачення політичних процесів та здатності пояснювати, як територія, географічне положення, кордони, центри, мережі, масштаби й образи простору впливають на організацію влади, державність і взаємодію політичних суб'єктів.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

- засвоєння понятійно-категоріального апарату політичної географії та сучасних підходів до дослідження взаємозв'язків простору, території і влади;
- оволодіння знаннями про закономірності трансформації політичної карти світу, геополітичних систем, процесів регіоналізації та розвитку інтеграційних просторів;
- формування вмінь характеризувати державність, суверенітет, політико-територіальний устрій, кордони, міжнародні території, столиці та центри політичної влади;
- набуття навичок оцінювання політико-географічного положення держав і регіонів, їхніх просторових переваг, вразливостей, критичних зв'язків і територіальних ризиків;
- розвиток здатності критично читати карти, створювати просторові моделі та досліджувати територіальні ідентичності, політику пам'яті й географічні образи.

1.3. Кількість кредитів – 3

1.4. Загальна кількість годин – 90

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Обов'язкова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
2-й	—
Семестр	
4-й	—
Лекції	
16 год.	—
Практичні, семінарські заняття	
16 год.	—
Лабораторні заняття	
—	—
Самостійна робота	
58 год.	—
Індивідуальні завдання	
—	

1.6. Перелік компетентностей, що формує дисципліна

ОП «Міжнародне підприємництво»

ЗК3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу

ЗК8. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ОП «Міжнародні економічні відносини»

ЗК3(1). Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК8(1). Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел

ЗК11(2). Здатність працювати в команді.

1.7. Перелік результатів навчання, що формує дисципліна

ОП «Міжнародне підприємництво»

РН15. Демонструвати базові навички креативного та критичного мислення у дослідженнях та професійному спілкуванні.

РН23. Показувати навички самостійної роботи, демонструвати критичне, креативне, самокритичне мислення.

ОП «Міжнародні економічні відносини»

ПРН 15(1). Демонструвати базові навички креативного та критичного мислення у дослідженнях та професійному спілкуванні.

ПРН 23(1). Показувати навички самостійної роботи, демонструвати критичне, креативне, самокритичне мислення.

ПРН6(2). Планувати, організовувати, мотивувати, оцінювати та підвищувати результативність колективної праці, здійснювати дослідження в групі під керівництвом лідера, з урахуванням вимог та особливостей сьогодення в умовах обмеженості часу

ПРН23(2). Усвідомлювати необхідність навчання впродовж життя з метою підтримки професійної компетентності на високому рівні.

1.8. Пререквізити: вивчення навчальних дисциплін

Не потребує

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Політичний простір і глобальні системи

Тема 1. Політична географія: простір, влада та картографічне уявлення світу

Об'єкт, предмет і структура політичної географії. Місце політичної географії в системі суспільно-географічних і політичних наук. Політичний простір, територія, місце, масштаб, положення, кордон, центр і периферія як базові категорії дисципліни. Глобальний, регіональний, національний і локальний рівні політико-територіальної організації. Порівняльний, картографічний, статистичний, геоінформаційний і кейсовий методи політико-географічних досліджень. Карта як засіб відображення та інтерпретації політичного простору. Картографічні проєкції, назви, кордони, символи й просторові замовчування. Ментальні карти та критична картографія.

Тема 2. Глобальні геополітичні системи та трансформація політичної карти світу

Співвідношення політичної географії та геополітики. Класичні геополітичні концепції та межі їх застосування. Бінарні, тернарні, полярні й мережеві моделі організації світового політичного простору. Просторовий розподіл політичної, економічної, військової та технологічної сили. Великі, регіональні, середні й малі держави у глобальних системах. Просторові інтерпретації Глобальної Півночі та Глобального Півдня. Зміни політичної карти світу під впливом деколонізації, розпаду держав, утворення нових держав і трансформації міжнародного порядку. Критична геополітика та політичне конструювання образів світу.

Розділ 2. Регіоналізація і державність

Тема 3. Політико-географічна регіоналізація та інтеграційні простори

Регіон як політико-географічна конструкція. Географічні, історико-культурні, економічні, політичні, безпекові та мережеві критерії регіоналізації. Макрорегіони, мезорегіони, трансконтинентальні та транскордонні регіони. Ядро, напівпериферія і периферія регіональної системи. Просторові межі, внутрішні зв'язки та лінії розмежування регіонів.

Регіональні міжнародні організації та форми інтеграційної взаємодії. Перетин і накладання інтеграційних просторів. Мезорегіоналізм і трансрегіоналізм. Роль торговельних, транспортних, енергетичних, міграційних і цифрових мереж у формуванні сучасних макрорегіонів.

Тема 4. Державність, суверенітет і політико-територіальна організація

Держава як форма політико-територіальної організації суспільства. Взаємозв'язок держави, нації, території та населення. Національні й багатонаціональні держави, розділені нації та нації без власної державності. Суверенітет, територіальна цілісність, право на самовизначення і міжнародне визнання. Державна спроможність та ефективність територіального контролю. Суверенні, залежні, асоційовані й несамоверхні території. Території зі спірним статусом і території, контрольовані де-факто. Політико-географічні та міжнародно-правові аспекти сецесії, окупації й анексії. Територіальні зміни та їх відображення на політичній карті світу.

Розділ 3. Територія, зв'язність і кордони

Тема 5. Політико-географічне положення держави та стратегічна зв'язність

Політико-географічне положення держави та рівні його дослідження. Розмір, конфігурація, компактність, зв'язність і центральність державної території. Суміжність і порядок сусідства. Вихід до моря, острівне й архіпелажне положення. Держави без виходу до моря. Анклави, ексклави, напіванклави й територіальні коридори. Транспортні, логістичні, енергетичні та цифрові мережі. Морські порти, міжнародні протоки, трубопроводи, підводні телекомунікаційні кабелі та інші елементи критичної інфраструктури. Просторові переваги, вразливості й критичні вузли державної території. Територіальна стійкість і можливості зниження просторових ризиків.

Тема 6. Кордони, міжнародні території та простори зі спеціальним режимом

Поняття, типи й функції державних кордонів. Природні, геометричні, історичні, етнокультурні та силові кордони. Делімітація, демаркація і редемаркація. Прикордонні регіони, транскордонна взаємодія, фронтири, демаркаційні лінії, розділювальні споруди та розділені міста. Сухопутний, водний і повітряний простір держави. Територіальне море, прилегла зона, виключна економічна зона та континентальний шельф. Відкрите море, міжнародний район морського дна, Антарктика й космічний простір. Міжнародні протоки, канали, річки й озера. Територіальні та морські спори. Спільне використання ресурсів і міжнародне управління просторами зі спеціальним режимом.

Розділ 4. Внутрішня організація та символічний вимір простору

Тема 7. Внутрішня територіальна організація, столиці та центри

Адміністративно-територіальний устрій держави. Унітарні й федеративні моделі територіальної організації. Автономія, децентралізація, субсидіарність і розподіл повноважень між рівнями влади. Регіональні, муніципальні та метрополійні системи управління. Політичне районування та принципи формування адміністративних одиниць. Столиця як політичний, адміністративний і символічний центр держави. Географічні та функціональні центри. Моноцентричні, поліцентричні й багатостоличні моделі. Гіпертрофія та гіпотрофія столиці. Перенесення столиць і його територіальні наслідки. Електоральна географія, територіальне представництво та джеррімендеринг.

Тема 8. Просторова ідентичність, політика пам'яті та географічні образи територій

Територіальність і просторова ідентичність. Просторовий досвід, регіональна належність і уявні географії. Місця пам'яті, символічні ландшафти, пам'ятники й топоніміка. Просторові міфи про центральність, периферійність, прикордонність, історичну територію та втрачені землі. Політичне використання історико-географічних образів. Політика місця та брендинг територій. Відображення держав, кордонів і територій у медіа, політичній комунікації та на цифрових платформах. Географічна дезінформація і маніпулятивна картографія. Методи критичного аналізу просторових наративів.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	Усього	у тому числі				
л		п	лаб.	інд.	с.р.	
Розділ 1. Політичний простір і глобальні системи						
Тема 1. Політична географія: простір, влада та картографічне уявлення світу	10	2	2	–	–	6
Тема 2. Глобальні геополітичні системи та трансформація політичної карти світу	12	2	2	–	–	8
Разом за розділом 1	22	4	4	–	–	14
Розділ 2. Регіоналізація і державність						
Тема 3. Політико-географічна регіоналізація та інтеграційні простори	12	2	2	–	–	8
Тема 4. Державність, суверенітет і політико-територіальна організація	12	2	2	–	–	8
Разом за розділом 2	24	4	4	–	–	16
Розділ 3. Територія, зв'язність і кордони						
Тема 5. Політико-географічне положення держави та стратегічна зв'язність	12	2	2	–	–	8
Тема 6. Кордони, міжнародні території та простори зі спеціальним режимом	12	2	2	–	–	8
Разом за розділом 3	24	4	4	–	–	16
Розділ 4. Внутрішня організація та символічний вимір простору						
Тема 7. Внутрішня територіальна організація, столиці та центри	10	2	2	–	–	6
Тема 8. Просторова ідентичність, політика пам'яті та географічні образи територій	10	2	2	–	–	6
Разом за розділом 4	20	4	4	–	–	12
Усього годин	90	16	16	–	–	58

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Просторова уява «Світ очима президента держави Х» (командне завдання)	2
2	Дебати «Глобальні геополітичні системи: моделі та сучасні інтерпретації» (командне завдання)	2
3	Просторове моделювання «Макрорегіон: межі, ядро, периферія та внутрішні зв'язки» (командне завдання)	2
4	Рольова симуляція «Держава Х: суверенітет і територіальний устрій» (командне завдання)	2
5	Аналітичний кейс «Політико-географічний стрес-тест держави» (персоніфіковане завдання)	2
6	Переговорна симуляція «Міжнародні території та простори зі спеціальним режимом: модель спільного управління» (командне завдання)	2
7	Картографічне моделювання «Столичність: пошук центру в повсякденному просторі» (персоніфіковане завдання)	2
8	Картографічне дослідження «Просторові міфи та територіальна ідентичність: атлас наративів» (персоніфіковане завдання)	2
	Разом	16

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види та зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Завдання 1. Просторова уява «Світ очима президента держави Х» (командне завдання). Команда створює ментальну карту світу з позиції керівника обраної держави, позначаючи ключові центри, союзників, конкурентів, стратегічні ресурси та зони ризику. Розташування, масштаб і спосіб відображення територій обґрунтовуються політичними, економічними та безпековими інтересами держави	6
2	Завдання 2. Дебати «Глобальні геополітичні системи: моделі та сучасні інтерпретації» (командне завдання). Команди готують аргументи на підтримку протилежних позицій щодо структури світового політичного простору та значення окремих геополітичних моделей. Під час дебатів використовуються карти, статистичні дані, офіційні документи та приклади сучасних міжнародних процесів	8
3	Завдання 3. Просторове моделювання «Макрорегіон: межі, ядро, периферія та внутрішні зв'язки» (командне завдання). Команда самостійно визначає критерії формування макрорегіону, його територіальний склад, ядро, напівпериферію, периферію та внутрішні лінії розмежування. Результати подаються у формі карти з відображенням інтеграційних об'єднань, транспортних, торговельних, енергетичних й інших зв'язків	8
4	Завдання 4. Рольова симуляція «Держава Х: суверенітет і територіальний устрій» (командне завдання). Учасники представляють центральну владу, регіони, територіальні	8

	спільноти та інші зацікавлені сторони умовної держави. Під час переговорів вони узгоджують форму територіального устрою, статус регіонів, межі повноважень, використання ресурсів і механізми забезпечення територіальної цілісності	
5	Завдання 5. Аналітичний кейс «Політико-географічний стрес-тест держави» (персоніфіковане завдання). Студент оцінює форму й зв'язність території, сусідство, вихід до моря, анклавне або ексклавне положення, стратегічні коридори та об'єкти критичної інфраструктури обраної держави. На цій основі визначаються її просторові переваги, вразливості, критичні вузли та можливі способи зниження територіальних ризиків	8
6	Завдання 6. Переговорна симуляція «Міжнародні території та простори зі спеціальним режимом: модель спільного управління» (командне завдання). Команда розробляє модель використання й управління обраним міжнародним або транскордонним простором. У пропозиції визначаються учасники, режим доступу до ресурсів, екологічні та безпекові обмеження, порядок ухвалення рішень і механізм урегулювання спорів	8
7	Завдання 7. Картографічне моделювання «Столичність: пошук центру в повсякденному просторі» (персоніфіковане завдання). Студент створює схему житлового, навчального або умовного простору, позначаючи ресурси, функціональні зони, основні потоки переміщення, безпечні та вразливі ділянки. На підставі побудованої моделі обґрунтовується розташування столиці, можливість багатостоличності та умови перенесення центру	6
8	Завдання 8. Картографічне дослідження «Просторові міфи та територіальна ідентичність: атлас наративів» (персоніфіковане завдання). Студент досліджує просторові уявлення обраного народу, регіону або держави через карти, топоніми, місця пам'яті, символічні ландшафти, медіа та цифрові платформи. Результати оформлюються як атлас наративів із розмежуванням перевірених фактів, політичних інтерпретацій і просторових міфів	6
	Разом	58

6. Індивідуальні завдання

Навчальним планом не заплановано.

Індивідуалізація навчання забезпечується виконанням практичних завдань і самостійної роботи на основі індивідуальних кейсів.

7. Методи навчання

Викладання дисципліни передбачає поєднання проблемно орієнтованих та інтерактивних лекцій, пояснення, картографічної візуалізації, порівняння політико-територіальних систем і керованої дискусії. Теоретичні положення розглядаються з використанням офіційних політичних і тематичних карт, просторових даних, міжнародно-правових документів та актуальних політико-географічних кейсів. Особлива увага приділяється критичному

читанню карт, інтерпретації кордонів, географічних назв, проєкцій і умовних позначень, а також розмежуванню юридичного статусу території, фактичного контролю та політичного наративу.

Під час практичних занять застосовуються кейс-метод, проблемне і проєктне навчання, командна робота, дебати, рольові та переговорні симуляції, просторове й картографічне моделювання. Здобувачі створюють ментальні карти, конструюють макрорегіони, моделюють територіальний устрій держави та режими спільного управління, проводять політико-географічний стрес-тест держав, визначають закономірності розміщення столиць і досліджують просторові наративи. Персоніфіковані завдання виконуються на різних державних, регіональних і територіальних кейсах, що забезпечує варіативність результатів та можливість їх порівняння.

Самостійна робота організовується через дистанційний курс у Moodle і включає опрацювання рекомендованих джерел, пошук та перевірку просторових даних, роботу з цифровими картографічними ресурсами, підготовку карт, схем, аргументів і проєктних рішень. Обговорення результатів, взаємооцінювання, короткий усний захист і зворотний зв'язок викладача використовуються для перевірки обґрунтованості просторових інтерпретацій та коригування виконаних робіт.

8. Методи контролю

Під час вивчення дисципліни застосовуються такі методи оцінювання знань:

- поточний контроль здійснюється протягом семестру за результатами підготовки та виконання восьми практичних завдань, участі в дебатах, рольових і переговорних симуляціях, представлення картографічних матеріалів та короткого усного захисту отриманих результатів. Оцінюються коректність використання політико-географічних понять, достовірність джерел і просторових даних, обґрунтованість проведення меж та класифікації територій, якість карт і схем, логічність аргументації, самостійність виконання персоніфікованих завдань та індивідуальний внесок у командну роботу;

- підсумковий контроль проводиться у формі заліку шляхом тестування, що охоплює зміст усіх восьми тем дисципліни. Тест складається із 40 завдань закритої форми з однією правильною відповіддю та перевіряє засвоєння понятійного апарату, розуміння геополітичних і політико-територіальних систем, уміння визначати статус територій, характеризувати кордони, регіони, столиці й просторові зв'язки, а також інтерпретувати політико-географічні ситуації.

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання								Разом	Залік	Сума
P1	P2	60	P4	P5	P6	P7	P8	60	40	100
6	6	8	8	10	8	6	8			

P1, P2 ... P6 – тематичні розділи

Поточний контроль – 60 балів:

- 6 балів – практичне завдання № 1 «Світ очима президента держави Х»;
- 6 балів – практичне завдання № 2 «Глобальні геополітичні системи: моделі та сучасні інтерпретації»;
- 8 балів – практичне завдання № 3 «Макрорегіон: межі, ядро, периферія та внутрішні зв'язки»;
- 8 балів – практичне завдання № 4 «Держава Х: суверенітет і територіальний устрій»;
- 10 балів – практичне завдання № 5 «Політико-географічний стрес-тест держави»;
- 8 балів – практичне завдання № 6 «Міжнародні території та простори зі спеціальним режимом: модель спільного управління»;
- 6 балів – практичне завдання № 7 «Столичність: пошук центру в повсякденному просторі»;
- 8 балів – практичне завдання № 8 «Просторові міфи та територіальна ідентичність: атлас наративів».

За командні завдання оцінюються якість спільного результату, обґрунтованість прийнятих рішень та індивідуальний внесок кожного учасника.

Підсумковий контроль – 40 балів

40 тестових завдань закритої форми з однією правильною відповіддю, кожне з яких оцінюється в 1 бал.

Здобувач вищої освіти допускається до підсумкового семестрового контролю з навчальної дисципліни, якщо він набрав **не менше 25 балів з поточної успішності**.

Критерії оцінювання навчальних досягнень

Критерії оцінювання до всіх видів завдань (поточних, індивідуальних та підсумкового контролю) наведені у відповідних розділах дистанційного курсу з дисципліни: <https://moodle.karazin.ua/course/view.php?id=3588>

Використання технологій штучного інтелекту. Застосування ШІ під час вивчення дисципліни регулюється Політикою Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна щодо використання штучного інтелекту та Кодексом академічної доброчесності Університету.

Під час виконання практичних завдань дозволяється використовувати модель «ШІ як асистент» для пошуку і систематизації інформації, попереднього добору джерел, пояснення складних понять, структурування роботи, пошуку ідей та мовного редагування. Отримані матеріали мають допоміжний характер. Фінальний текст, розрахунки, аргументація, аналіз, інтерпретація результатів, висновки та прийняті рішення готуються здобувачем освіти самостійно. Відповіді ШІ не є науковими джерелами, а відповідальність за достовірність наведених відомостей, посилань і результатів несе здобувач освіти.

Під час усного опитування, заліку та інших контрольних заходів звернення до ШІ забороняється. Виняток становлять визначені викладачем завдання, що передбачають застосування моделі «ШІ як інструмент» для аналізу даних, створення візуалізацій, порівняння результатів роботи різних моделей або проведення навчальних експериментів. Умови та допустимі межі його застосування повідомляються до початку виконання завдання.

Кожна письмова робота повинна містити відомості про застосування ШІ. Якщо відповідні технології не використовувалися, зазначається: «Під час виконання роботи технології штучного інтелекту не використовувалися». В іншому випадку вказуються назва сервісу або моделі, дата, характер отриманої допомоги та опрацьовані за її допомогою елементи роботи. На вимогу викладача здобувач освіти надає використані запити, отримані відповіді, проміжні матеріали, вихідні дані або файли розрахунків.

Для підтвердження самостійності роботи та сформованості практичних навичок викладач може провести додаткове усне опитування або запропонувати пояснити послідовність дій, відтворити розрахунок, опрацювати дані, побудувати візуалізацію чи продемонструвати роботу з відповідним цифровим інструментом. Результати перевірки враховуються під час оцінювання. Дані автоматизованих ШІ-детекторів використовуються лише як допоміжна інформація.

Належним чином задеклароване застосування ШІ у встановлених межах не впливає на оцінку. Незадеклароване або заборонене використання, подання згенерованого матеріалу як власного чи неможливість підтвердити самостійність виконання основної частини завдання є підставою для оцінювання роботи у 0 балів та її повторного виконання. Рішення приймається за сукупністю матеріалів перевірки відповідно до критеріїв оцінювання та внутрішніх нормативних документів Університету.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	зараховано
70 – 89	
50 – 69	
0 – 49	не зараховано

Зарахування неформальної освіти

Здобувачі вищої освіти можуть отримати додаткові бали за результати навчання, здобуті шляхом неформальної освіти, за умови їх змістової відповідності тематиці навчальної дисципліни та передбаченим нею результатам навчання. До таких форм можуть належати онлайн-курси на провідних освітніх платформах (Coursera, Prometheus та інших), сертифіковані тренінги, семінари, професійні освітні програми, а також навчальні заходи, організовані закладами вищої освіти, міжнародними організаціями, професійними асоціаціями та іншими визнаними установами.

Для розгляду питання про зарахування результатів неформального навчання здобувач має надати документ, що підтверджує успішне завершення відповідного курсу, тренінгу, програми або іншої освітньої активності. Вибір такої активності рекомендується попередньо погодити з викладачем з метою визначення її відповідності змісту навчальної дисципліни, обсягу опанованого матеріалу та результатам навчання, передбаченим робочою програмою.

Кожне звернення щодо визнання результатів неформальної освіти розглядається індивідуально. Процедура їх визнання здійснюється відповідно до Порядку визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті, в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна. Рішення про визнання результатів навчання ухвалюється науково-методичною комісією ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу» на підставі поданого здобувачем освіти пакета документів.

Кількість балів, що можуть бути зараховані за результатами неформальної освіти, визначається з урахуванням змісту, обсягу та рівня опанованих результатів навчання. Незалежно від кількості додаткових освітніх активностей загальна кількість балів за поточний контроль з урахуванням зарахованих результатів неформальної освіти не може перевищувати 60 балів.

10. Рекомендована література

Основна література

1. Ханова О.В. Дистанційний курс «Основи політичної географії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://moodle.karazin.ua/course/view.php?id=3588>
2. Гудзеляк І., Ванда І. Політична географія : навч. посіб. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2021. 180 с. URL: https://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/12/Hudzeliak-Politychna-heohrafiia-book_2021.pdf (дата звернення: 18.08.2026).
3. Smith S. Political Geography: A Critical Introduction. Hoboken, NJ : Wiley-Blackwell, 2020. 310 p. URL: <https://www.wiley.com/en-us/Political%2BGeography%3A%2BA%2BCritical%2BIntroduction-p-9781119315155> (дата звернення: 18.08.2026).
4. Flint C., Taylor P. J. Political Geography: World-Economy, Nation-State, and Locality. 8th ed. Abingdon : Routledge, 2025. 372 p. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781003492863> .
5. Flint C. Introduction to Geopolitics. 4th ed. Abingdon : Routledge, 2022. 324 p. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781003138549> .
6. Political Geography in Practice: Theories, Approaches, Methodologies / ed. by F. Menga, C. Nagel, K. Grove, K. Peters. Cham : Palgrave Macmillan, 2024. XV, 301 p. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-031-69899-6> .
7. The Wiley Blackwell Companion to Political Geography / ed. by V. Mamadouh, N. Koch, C. Y. Woon, J. Agnew. 2nd ed. Hoboken, NJ : Wiley-Blackwell, 2025. 672 p. DOI: <https://doi.org/10.1002/9781119753995>.
8. Jones M., Jones R., Woods M., Whitehead M., Dixon D., Hannah M. *An Introduction to Political Geography: Space, Place and Politics*. 2nd ed. London ; New York : Routledge, 2015. 276 p. DOI: 10.4324/9780203092163.
9. Diener A. C., Hagen J. *Borders: A Very Short Introduction*. 2nd ed. New York: Oxford University Press, 2024. DOI: 10.1093/actrade/9780197549605.001.0001.
10. Dodds K. *Geopolitics: A Very Short Introduction*. 3rd ed. Oxford : Oxford University Press, 2019. DOI: [10.1093/actrade/9780198830764.001.0001](https://doi.org/10.1093/actrade/9780198830764.001.0001).

Допоміжна

1. Дністрянський М. С. Політична географія України : навчальний посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 348 с. URL: https://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/07/politgeoukr_small.pdf (дата звернення: 19.08.2026).
2. Дністрянський М. С. Геополітичні проблеми України : навчально-методичний посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2025. 212 с. URL: https://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2025/04/Dnistriansky-M_Heopolitychni-problemy-Ukrainy_2025.pdf (дата звернення: 19.08.2026).
3. Книш М. М., Котик Л. І. Політико-географічна глобалістика : навчальний

посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 484 с. URL: <https://geography.lnu.edu.ua/library?author=knysh-m-m> (дата звернення: 19.08.2026).

4. Monmonier M. *How to Lie with Maps*. 3rd ed. Chicago ; London : University of Chicago Press, 2018. 256 p. URL: <https://press.uchicago.edu/ucp/books/book/chicago/H/bo27400568.html> (дата звернення: 19.08.2026).

5. Storey D. *Territories: The Claiming of Space*. 3rd ed. Abingdon ; New York : Routledge, 2025. 212 p. URL: <https://www.routledge.com/Territories-The-Claiming-of-Space/Storey/p/book/9781032818702> (дата звернення: 19.08.2026).

6. *The Oxford Handbook of Comparative Regionalism* / ed. by T. A. Börzel, T. Risse. Oxford : Oxford University Press, 2016. 677 p. URL: <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199682300.001.0001> (дата звернення: 19.08.2026).

7. *A Research Agenda for Border Studies* / ed. by J. W. Scott. Cheltenham ; Northampton : Edward Elgar Publishing, 2020. 224 p. URL: <https://doi.org/10.4337/9781788972741> (дата звернення: 19.08.2026).

8. *Handbook on the Geographies of Regions and Territories* / ed. by A. Paasi, J. Harrison, M. Jones. Cheltenham ; Northampton : Edward Elgar Publishing, 2018. 544 p. URL: <https://www.e-elgar.com/shop/usd/handbook-on-the-geographies-of-regions-and-territories-9781785365799.html> (дата звернення: 19.08.2026).

9. Kaufmann D. *Varieties of Capital Cities: The Competitiveness Challenge for Secondary Capitals*. Cheltenham ; Northampton : Edward Elgar Publishing, 2018. 256 p. URL: <https://doi.org/10.4337/9781788116435> (дата звернення: 19.08.2026).

10. Terlouw K. *Political Geography of Cities and Regions: Changing Legitimacy and Identity*. Abingdon ; New York : Routledge, 2022. 188 p. URL: <https://doi.org/10.4324/9781003132967> (дата звернення: 19.08.2026).

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відеолекції, інше методичне забезпечення

Українські офіційні та освітні ресурси

1. Верховна Рада України. База даних «Законодавство України» – нормативно-правові акти з питань державної території, кордонів, адміністративно-територіального устрою, окупованих територій і міжнародних договорів. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws> (дата звернення: 18.08.2026).

2. Єдиний державний вебпортал відкритих даних – адміністративно-територіальні, демографічні, інфраструктурні та інші набори відкритих даних України. URL: <https://data.gov.ua> (дата звернення: 18.08.2026).

3. Державна служба статистики України – офіційна статистична інформація про населення, регіони, міграцію, економіку та територіальний розвиток України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 18.08.2026).

4. Міністерство закордонних справ України – офіційні документи та матеріали щодо зовнішньої політики, міжнародного співробітництва, територіальної цілісності й міжнародного визнання України. URL: <https://mfa.gov.ua> (дата звернення: 18.08.2026).

Міжнародні правові, статистичні та картографічні ресурси

5. United Nations Geospatial – офіційні карти держав і територій, картографічні матеріали та геопросторові сервіси ООН. URL: <https://www.un.org/geospatial/mapsgeo> (дата звернення: 18.08.2026).
6. United Nations Statistics Division. Standard Country or Area Codes for Statistical Use (M49) – офіційна класифікація держав, територій, регіонів і субрегіонів світу. URL: <https://unstats.un.org/unsd/methodology/m49> (дата звернення: 18.08.2026).
7. United Nations Convention on the Law of the Sea – офіційні матеріали щодо правового режиму територіального моря, виключних економічних зон, континентального шельфу, проток і відкритого моря. URL: https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/convention_overview_convention.htm (дата звернення: 18.08.2026).
8. International Court of Justice. Cases – рішення та матеріали Міжнародного суду ООН у справах про державні кордони, морську делімітацію, територіальний суверенітет і міжнародні спори. URL: <https://www.icj-cij.org/cases> (дата звернення: 18.08.2026).
9. World Bank Open Data – порівняльні показники розвитку держав і регіонів, населення, економіки, інфраструктури, урбанізації та стратегічної зв'язності. URL: <https://data.worldbank.org> (дата звернення: 18.08.2026).
10. UNHCR Refugee Data Finder – статистичні й картографічні дані про біженців, шукачів притулку, внутрішньо переміщених осіб і населення без громадянства. URL: <https://www.unhcr.org/refugee-statistics> (дата звернення: 18.08.2026).
11. International Organization for Migration. Displacement Tracking Matrix – просторові дані про переміщення населення, міграційну мобільність і територіальні наслідки конфліктів. URL: <https://dtm.iom.int> (дата звернення: 18.08.2026).
12. Eurostat GISCO – геопросторові дані про держави, адміністративні одиниці, регіони NUTS, міста, функціональні міські території та населення Європи. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/gisco/geodata> (дата звернення: 18.08.2026).
13. Antarctic Treaty Secretariat. Key Documents – офіційні документи про правовий режим Антарктики та управління територіями зі спеціальним міжнародним статусом. URL: <https://www.ats.aq/e/key-documents.html> (дата звернення: 18.08.2026).
14. United Nations Office for Outer Space Affairs. Space Law Treaties and Principles – міжнародні договори та принципи використання космічного простору. URL: <https://www.unoosa.org/oosa/en/ourwork/spacelaw/treaties.html> (дата звернення: 18.08.2026).
15. Marine Regions – картографічна база морських кордонів, виключних економічних зон, територіальних вод і просторів відкритого моря. URL: <https://www.marineregions.org> (дата звернення: 18.08.2026).

Наукові періодичні видання

16. Український географічний журнал – наукові публікації з політичної та

суспільної географії, регіоналістики, картографії й геоінформатики. URL: <https://ukrgeojournal.org.ua> (дата звернення: 18.08.2026).

17. Political Geography – міжнародний рецензований журнал із теорії та методології політичної географії, досліджень держави, території, кордонів, ідентичності й конфліктів. URL: <https://www.sciencedirect.com/journal/political-geography> (дата звернення: 18.08.2026).

18. Geopolitics – міжнародний рецензований журнал із сучасної геополітики, критичної геополітики, регіональних систем і просторових трансформацій влади. URL: <https://www.tandfonline.com/journals/fgeo20> (дата звернення: 18.08.2026).

Ресурси, корисні для підготовки практичних завдань

19. United Nations. *Maps & Geospatial Services*. URL: <https://www.un.org/geospatial/mapsgeo> (дата звернення: 18.08.2026). – Офіційні карти держав і територій, матеріали для перевірки назв, кордонів і міжнародного статусу територій.

20. Cornell University Library. *Persuasive Maps: The P. J. Mode Collection*. URL: <https://persuasivemaps.library.cornell.edu> (дата звернення: 18.08.2026). – Колекція політичних, пропагандистських і символічних карт для дослідження картографічних наративів та способів просторового представлення світу.

21. World Bank. *World Bank Open Data*. URL: <https://data.worldbank.org> (дата звернення: 18.08.2026). – Порівняльні дані про населення, економіку, інфраструктуру, урбанізацію та розвиток держав і регіонів.

22. Stockholm International Peace Research Institute. *SIPRI Databases*. URL: <https://www.sipri.org/databases> (дата звернення: 18.08.2026). – Дані про військові витрати, трансфери озброєнь, миротворчі операції та інші складові воєнно-політичного потенціалу держав.

23. Lowy Institute. *Global Diplomacy Index 2024*. URL: <https://globaldiplomacyindex.lowyinstitute.org> (дата звернення: 18.08.2026). – Інтерактивні карти дипломатичних мереж, закордонних представництв і дипломатичної присутності держав.

24. World Bank. *Worldwide Governance Indicators*. URL: <https://www.worldbank.org/en/publication/worldwide-governance-indicators> (дата звернення: 18.08.2026). – Показники політичної стабільності, ефективності уряду, якості регулювання, верховенства права та контролю корупції.

25. United Nations Statistics Division. *Standard Country or Area Codes for Statistical Use (M49)*. URL: <https://unstats.un.org/unsd/methodology/m49> (дата звернення: 18.08.2026). – Офіційна класифікація держав, територій, регіонів і субрегіонів світу.

26. World Trade Organization. *Regional Trade Agreements Database*. URL: <https://rtais.wto.org> (дата звернення: 18.08.2026). – Відомості про склад, статус, географію та сфери дії регіональних торговельних угод.

27. European Union. *EU Countries*. URL: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/eu-countries_en (дата звернення: 18.08.2026). – Офіційні відомості про держави ЄС, етапи розширення, членство в євросоні та Шенгенському просторі.

28. Association of Southeast Asian Nations. *ASEAN Member States*. URL: <https://asean.org/member-states> (дата звернення: 18.08.2026). – Інформація про склад, інституційну структуру та напрями взаємодії держав ASEAN.
29. United Nations. *Member States*. URL: <https://www.un.org/en/about-us/member-states> (дата звернення: 18.08.2026). – Офіційний перелік держав – членів ООН та базова інформація про їхнє міжнародне представництво.
30. United Nations Department of Political and Peacebuilding Affairs. *The United Nations and Decolonization*. URL: <https://www.un.org/dppa/decolonization/en> (дата звернення: 18.08.2026). – Матеріали про несамоглядні території, деколонізацію та території з невизначеним або особливим міжнародним статусом.
31. Comparative Constitutions Project. *Constitute: The World's Constitutions to Read, Search, and Compare*. URL: <https://www.constituteproject.org> (дата звернення: 18.08.2026). – Чинні конституції держав і засоби порівняння форм правління, територіального устрою, автономій та розподілу повноважень.
32. European Commission, Joint Research Centre. *INFORM Risk Index*. URL: <https://drmkc.jrc.ec.europa.eu/inform-index/INFORM-Risk> (дата звернення: 18.08.2026). – Дані про природні й суспільно-політичні загрози, вразливість держав і спроможність реагувати на кризи.
33. World Bank. *Logistics Performance Indicators*. URL: <https://lpi.worldbank.org/en/home> (дата звернення: 18.08.2026). – Показники міжнародної транспортної зв'язності, швидкості, надійності та якості логістичних систем.
34. International Telecommunication Union. *ITU DataHub*. URL: <https://datahub.itu.int> (дата звернення: 18.08.2026). – Дані про цифрову інфраструктуру, доступ до інтернету, використання інформаційно-комунікаційних технологій та цифрову зв'язність держав.
35. University of Notre Dame. *ND-GAIN Country Index*. URL: <https://gain.nd.edu/our-work/country-index> (дата звернення: 18.08.2026). – Показники кліматичної вразливості держав та їхньої готовності до адаптації.
36. United Nations Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea. *United Nations Convention on the Law of the Sea*. URL: https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/convention_overview_convention.htm (дата звернення: 18.08.2026). – Міжнародно-правові норми щодо територіального моря, проток, виключних економічних зон, континентального шельфу та відкритого моря.
37. Flanders Marine Institute. *Marine Regions*. URL: <https://www.marineregions.org> (дата звернення: 18.08.2026). – Картографічна база морських кордонів, територіальних вод, виключних економічних зон і просторів відкритого моря.
38. International Court of Justice. *Cases*. URL: <https://www.icj-cij.org/cases> (дата звернення: 18.08.2026). – Рішення та матеріали у справах про територіальний суверенітет, державні кордони й морську делімітацію.
39. Secretariat of the Antarctic Treaty. *Key Documents of the Antarctic Treaty System*. URL: <https://www.ats.aq/e/key-documents.html> (дата звернення: 18.08.2026). – Міжнародні договори та рішення, що визначають правовий режим Антарктики.

40. United Nations Office for Outer Space Affairs. *Space Law Treaties and Principles*. URL: <https://www.unoosa.org/oosa/en/ourwork/spacelaw/treaties.html> (дата звернення: 18.08.2026). – Міжнародні договори і принципи використання космічного простору.

41. OECD. *OECD Regions and Cities Atlas*. URL: <https://www.oecd.org/en/data/tools/oecd-regions-and-cities-atlas.html> (дата звернення: 18.08.2026). – Порівняльні показники регіонів, міст і функціональних міських територій.

42. OECD. *Local Data Portal*. URL: <https://localdataportal.oecd.org> (дата звернення: 18.08.2026). – Дані субнаціонального та муніципального рівнів для дослідження територіальних відмінностей і просторової поліцентричності.

43. United Nations Human Settlements Programme. *Urban Indicators Database*. URL: <https://data.unhabitat.org> (дата звернення: 18.08.2026). – Дані про міста, населення, інфраструктуру, доступність послуг і просторове зростання міських територій.

44. Eurostat. *GISCO Geodata*. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/gisco/geodata> (дата звернення: 18.08.2026). – Геопросторові дані про держави, адміністративні одиниці, регіони NUTS, міста і функціональні міські території Європи.

45. United Nations Group of Experts on Geographical Names. *UNGEGN*. URL: <https://unstats.un.org/unsd/ungegn> (дата звернення: 18.08.2026). – Офіційні назви держав, столиць і міст, матеріали про ендоніми, екзоніми, топонімічну стандартизацію та географічні назви як культурну спадщину.

46. UNESCO World Heritage Centre. *World Heritage Interactive Map*. URL: <https://whc.unesco.org/en/interactive-map> (дата звернення: 18.08.2026). – Інтерактивна карта об'єктів культурної та природної спадщини, які формують символічні образи територій.

47. UNESCO. *Memory of the World Register*. URL: <https://www.unesco.org/en/memory-world/register> (дата звернення: 18.08.2026). – Документальна спадщина для дослідження історичної пам'яті, територіальної ідентичності та конструювання національних наративів.

48. Український інститут національної пам'яті. *Подолання наслідків русифікації та тоталітаризму в Україні*. URL: <https://uinp.gov.ua/dekomunizaciya-ta-reabilitaciya/podolannya-naslidkiv-rusyfikaciyi-ta-totalitaryzmu-v-ukrayini> (дата звернення: 18.08.2026). – Нормативні, аналітичні та довідкові матеріали щодо деколонізації топоніміки, перейменування об'єктів і трансформації публічного простору України.

49. *MapChart*. URL: <https://www.mapchart.net> (дата звернення: 18.08.2026). – Інструмент для створення статичних карт держав, регіонів і територіальних об'єднань із власною легендою.

50. *Datawrapper: Maps*. URL: <https://www.datawrapper.de/maps> (дата звернення: 18.08.2026). – Інструмент для побудови картограм, карт символів, локалізаційних карт, діаграм і порівняльних візуалізацій.

51. *uMap: Online Map Creator*. URL: <https://umap-project.org> (дата звернення: 18.08.2026). – Створення інтерактивних карт на основі OpenStreetMap із маркерами,

лініями, полігонами та тематичними шарами.

52. Northwestern University Knight Lab. *StoryMapJS*. URL: <https://storymap.knightlab.com> (дата звернення: 18.08.2026). – Створення картографічних історій та атласів наративів із поєднанням просторових об'єктів, текстів, зображень, аудіо й відео.

12. Особливості навчання в умовах дії обставин непереборної сили

Навчання в умовах обставин непереборної сили здійснюється відповідно до наказів і розпоряджень ректора за змішаною формою або повністю дистанційно в синхронному режимі.

Складання підсумкового семестрового контролю: в разі запровадження жорстких обмежень з заборотою відвідування ЗВО здобувачам вищої освіти надається можливість скласти залік дистанційно на платформі Moodle в дистанційному курсі, режим доступу: <https://moodle.karazin.ua/course/view.php?id=3588>